

Buněčná a molekulární fyziologie lipidů

Doc. Jiřina Hofmanová

**Změny cytotkinetiky epiteliálních buněk kolonu
indukované nutričními faktory *in vitro***

**Interakce endogenních regulátorů a
lipidových složek výživy,
molekulární mechanismy působení**

LIPIDOVÉ SLOŽKY VÝŽIVY

RIZIKOVÉ FAKTORY

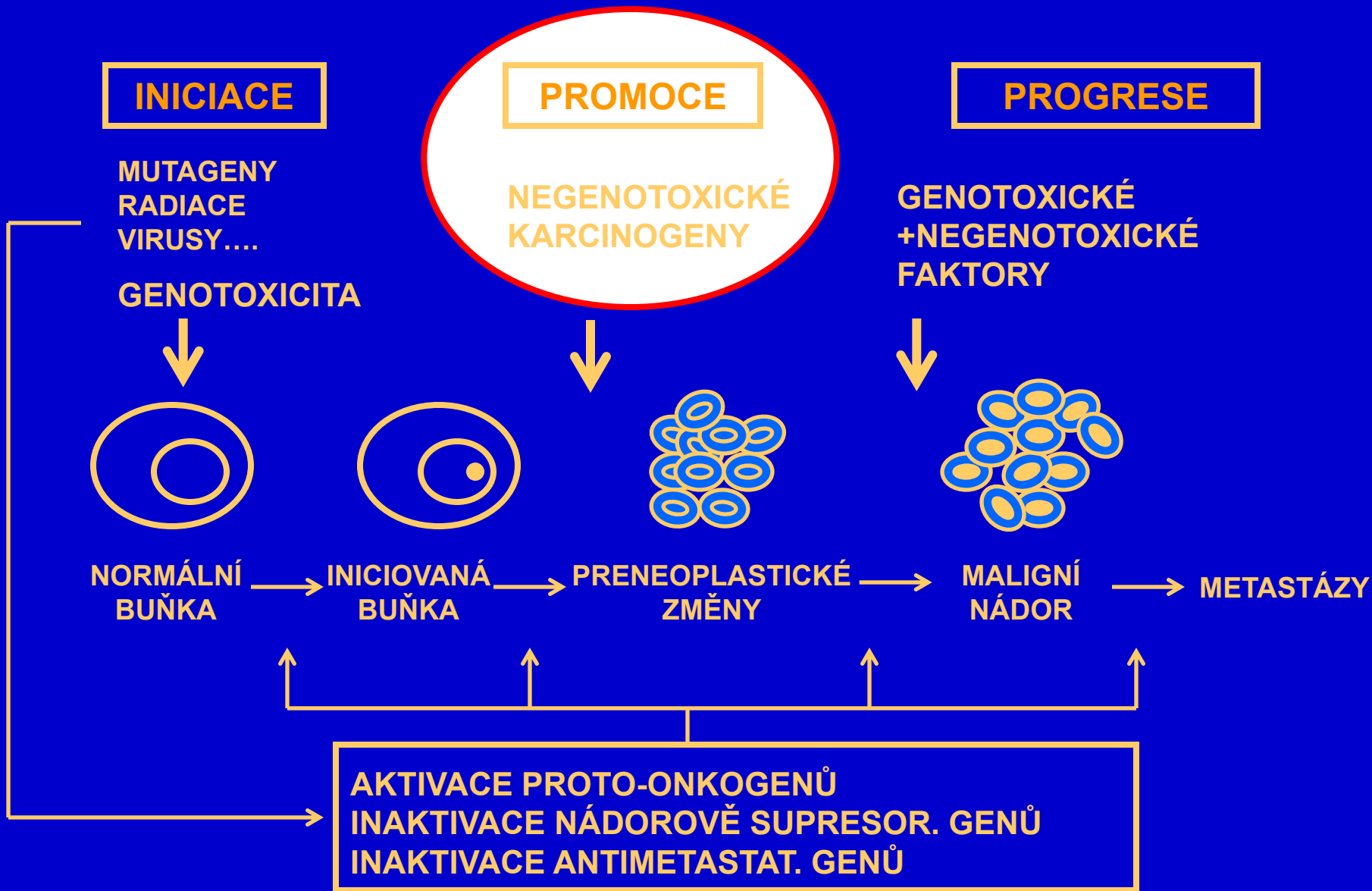
Zvýšený přísun kalorií (snížený výdej)

Vysoký obsah tuků

Nízký obsah vlákniny

Negenetické příčiny vzniku
kardiovaskulárních a
nádorových onemocnění

Mnohostupňový proces karcinogeneze

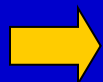

zvýšený příjem tuků = rizikový faktor pro karcinom kolonu, prostaty , prsu

ALE

důležité nejen množství, zejména složení tuků

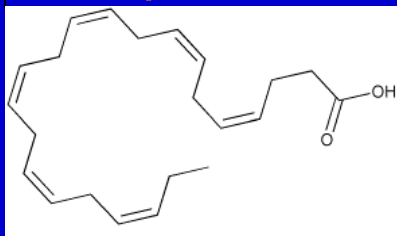
TUKY NEJSOU POUZE ZDROJ ENERGIE !!!

strukturální a regulační úloha s významným dopadem na
fyziologické funkce organismu

Esenciální vysoce nenasycené mastné kyseliny (VNMK)

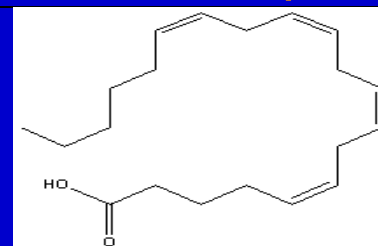
n-3 (α -linolenová k.)

**DHA
(22:6)**

ted' 1:14
(1:4)

n-6 (linoleová k.)

**AA
(20:4)**

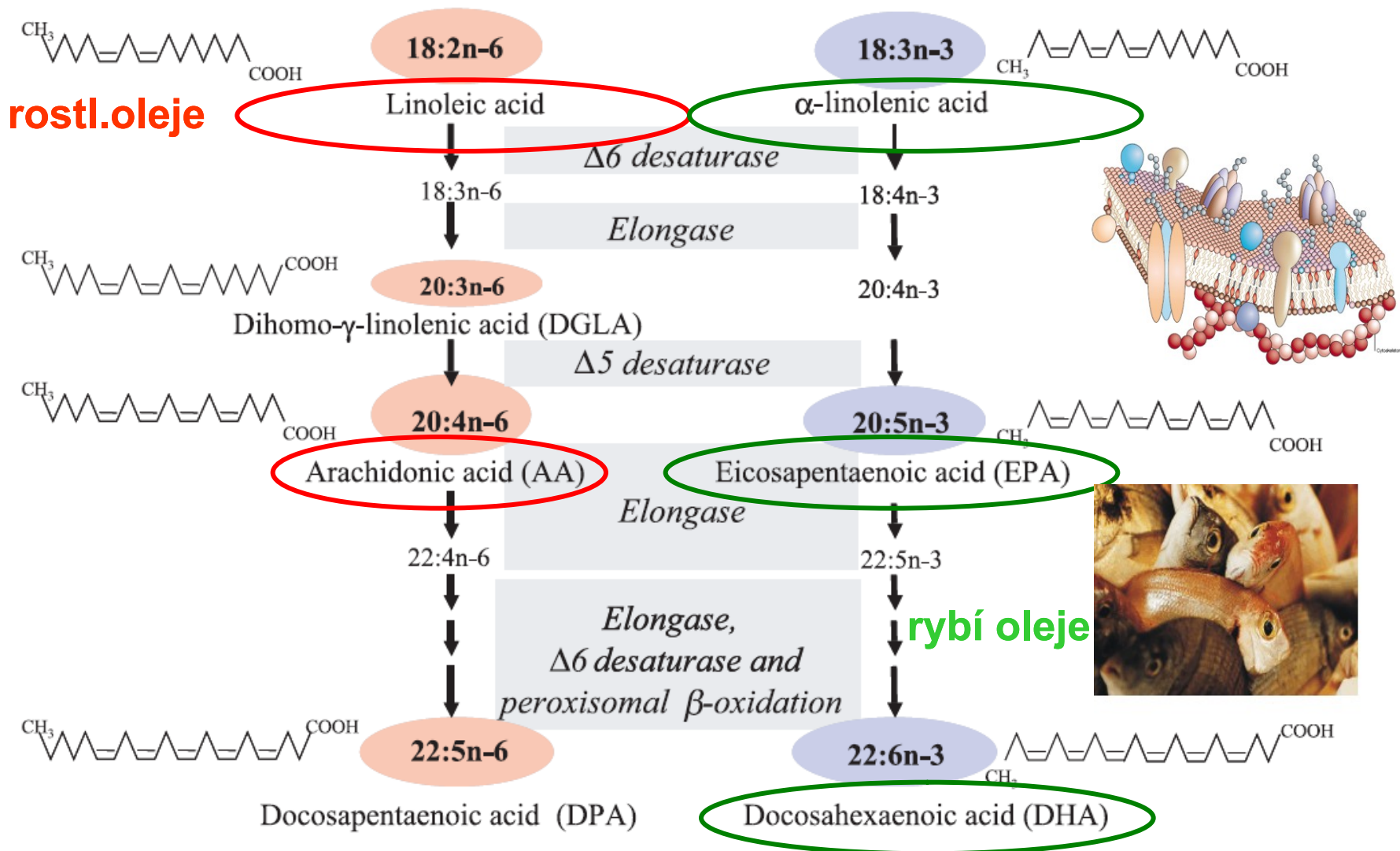
zdroj: rostlinné oleje
(lněný, řepkový, sojový)
rybí olej, fytoplankton

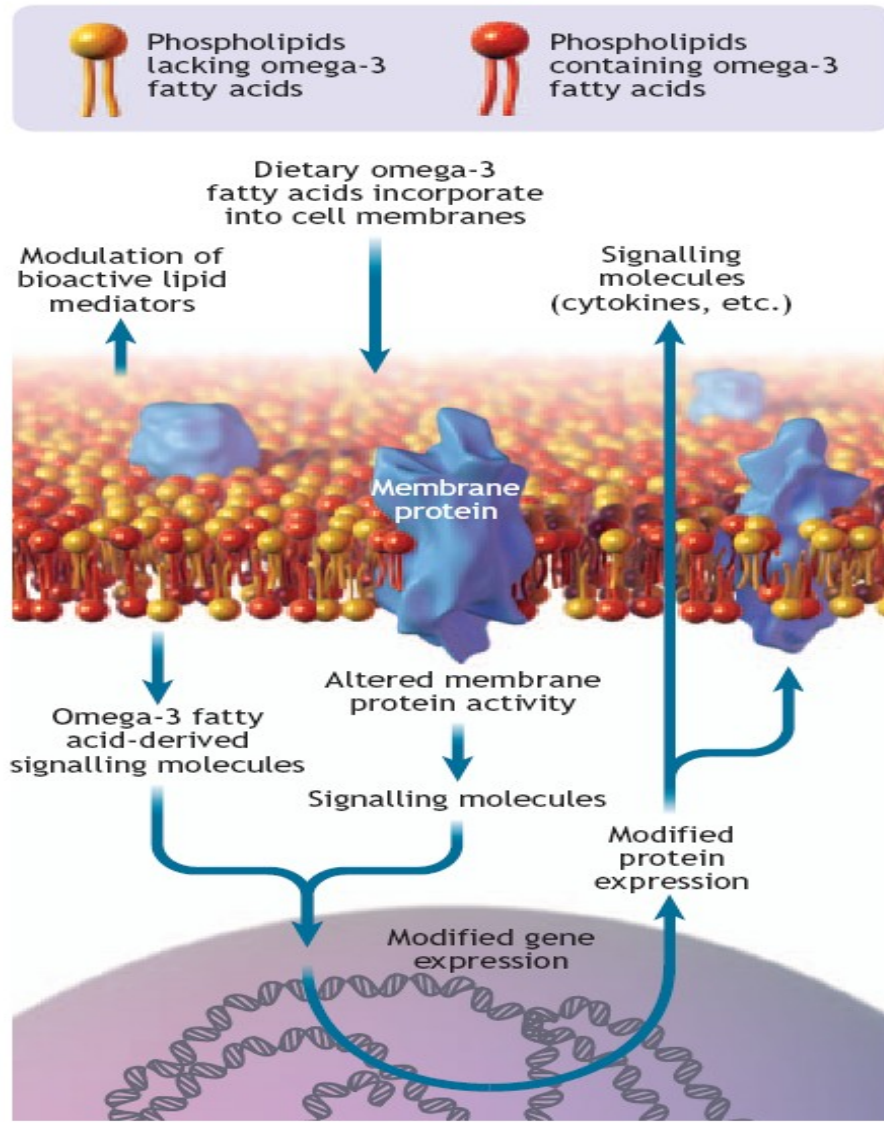
zdroj: rostlinné oleje
(slunečnicový, pupalkový,
kukuřičný) živočišné tuky

VYSOCE NENASYCENÉ MASTNÉ KYSELINY (VNMK)

(Polyunsaturated fatty acids - PUFAs) - mastné kyseliny s 2 i více dvojnými vazbami.
Esenciální prekurzorové kyseliny řady ω -6 a ω -3

Lianne Friesen and Nicholas Woolridge

Figure 2: Cell membrane showing omega-3 fatty acids incorporated into the phospholipid bilayer. Omega-3 fatty acids can modify gene and protein expression, modulate membrane protein activity and act as a reservoir for bioactive molecules.

PUFA jsou inkorporovány do fosfolipidů buněčných membrán

a mohou zásadně ovlivňovat jejich vlastnosti

Složky lipidového metabolismu v buněčných signalizacích

Mediátory a modulátory

SIGNÁL
(např. cytokiny)

Biofyzikální vlastnosti membrán

Lipidový metabolismus

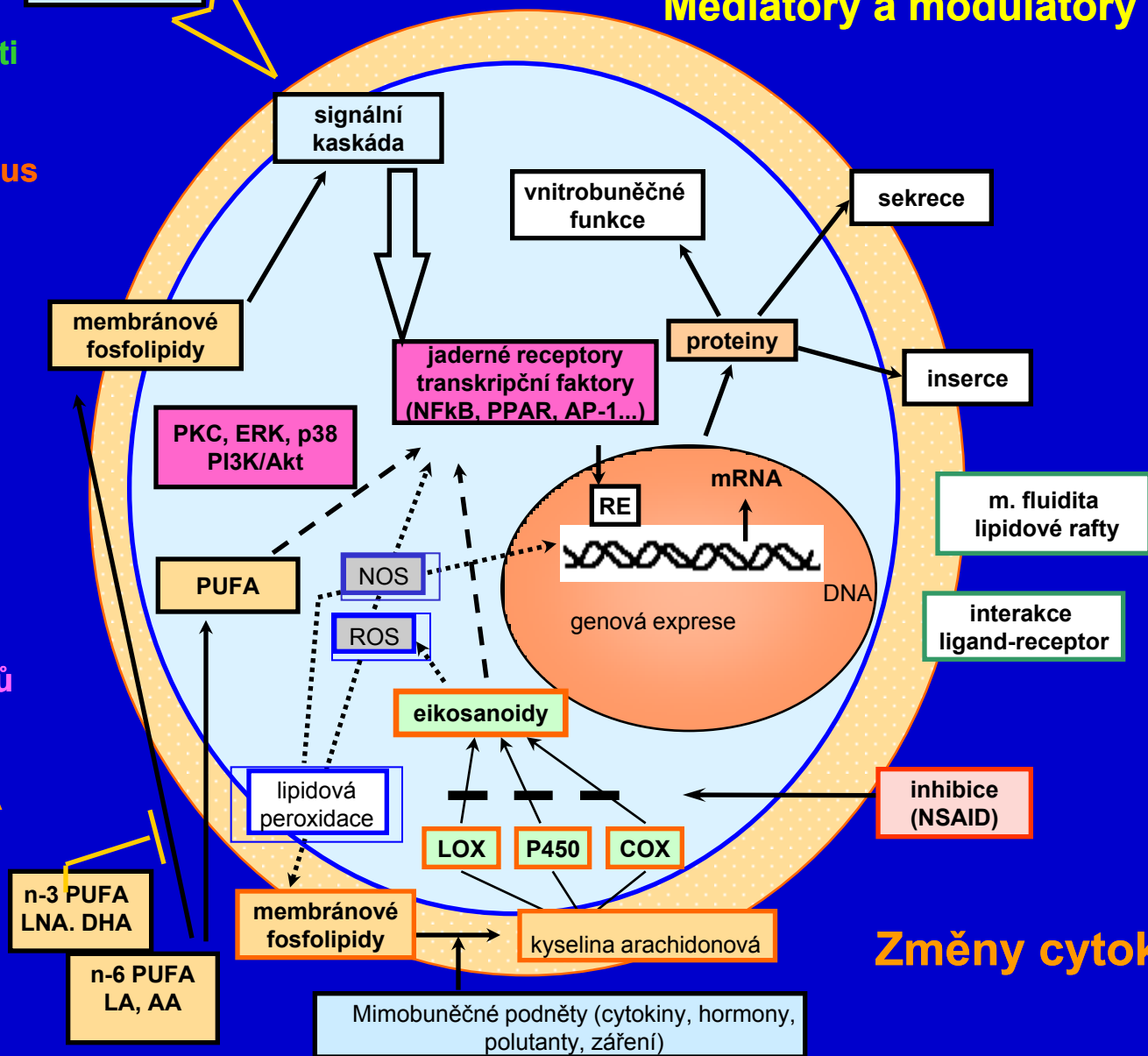
Aktivace fosfolipáz
Uvolňování a metabolizace AA
eikosanoidy

Oxidativní metabolismus

Transdukce signálů
(kinázy, fosfatázy)

Aktivace membrán. i vnitrobun. receptorů – tr. faktorů

Expese proteinů
Expese genů - mRNA

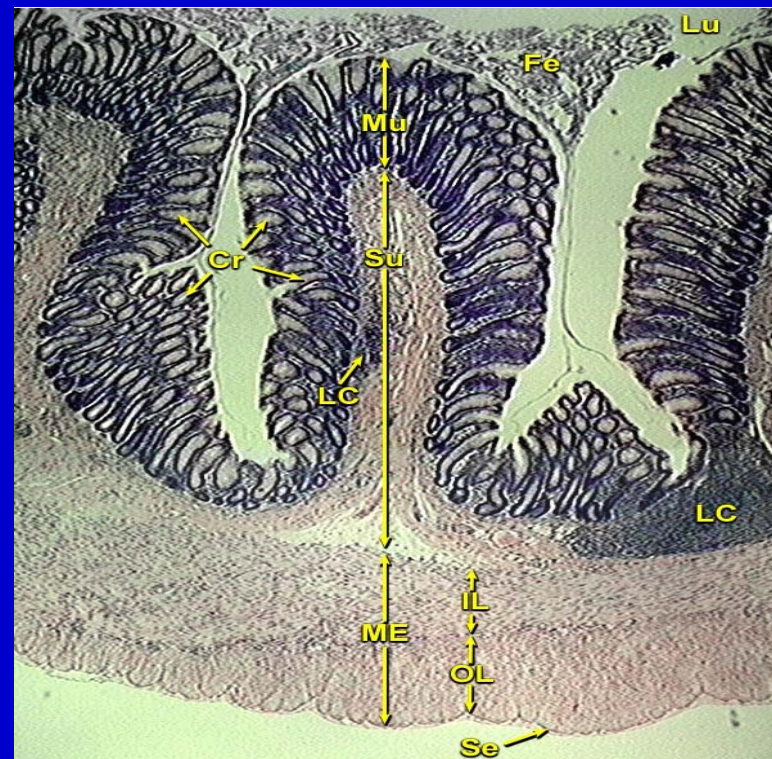
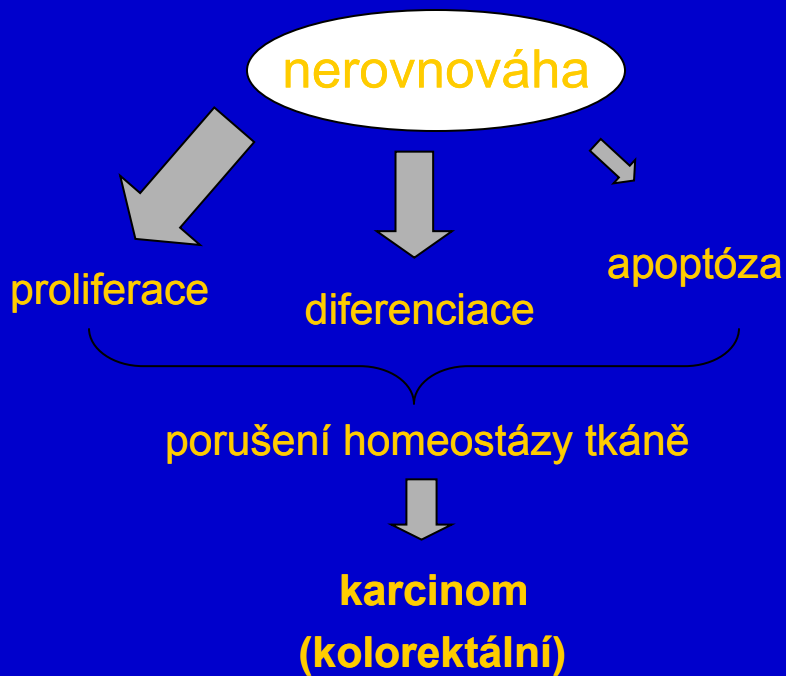

Změny cytokinetiky

Rakovina tlustého střeva

- druhým nejčastějším nádorem u mužů hned po nádoru plic a u žen po nádoru prsu
- **ČR** – vysoká incidence, přední ve statistikách, alarmující růst

<http://cellbio.utmb.edu/microanatomy/digestive/Intestine.htm>

rozvoj nádorů kolonu - vlivy genetické

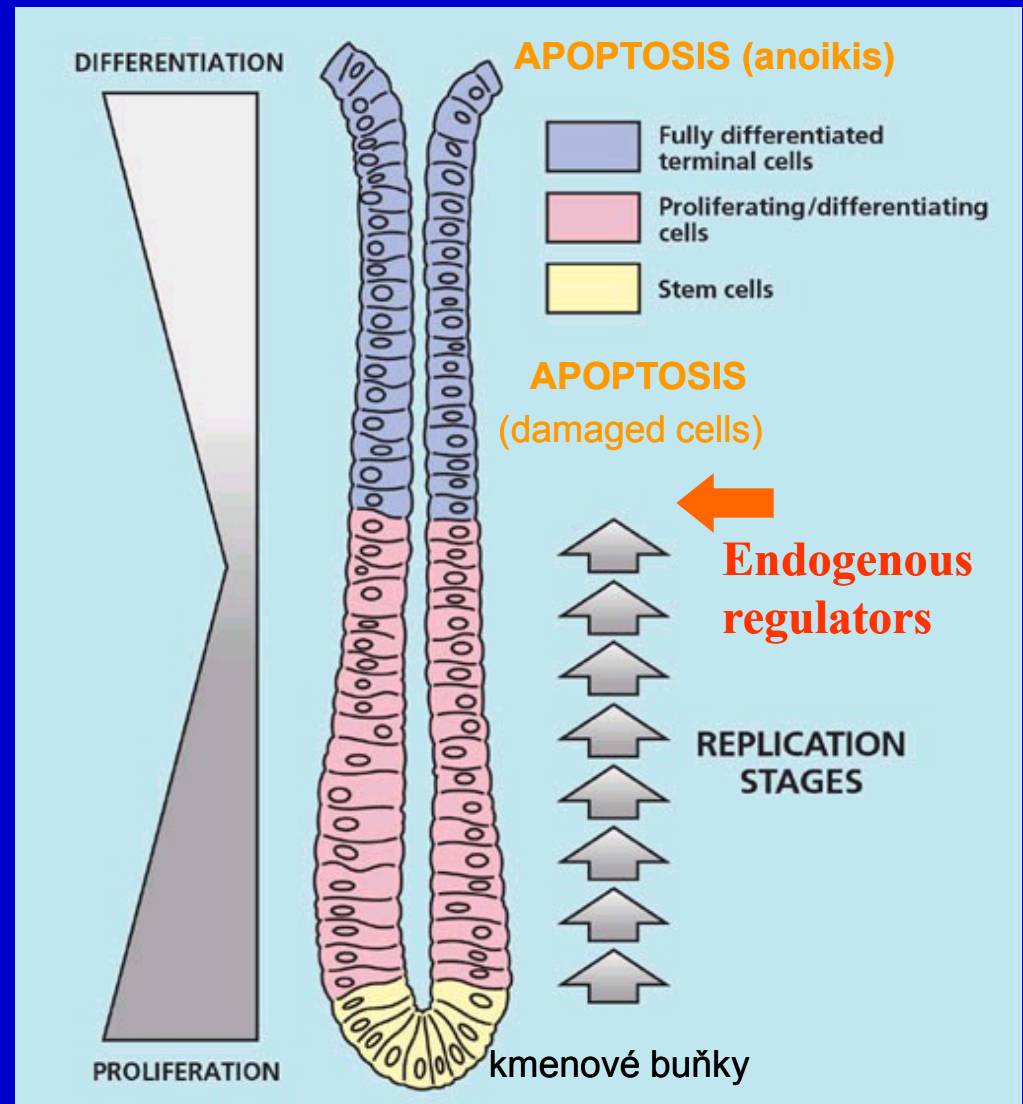
- vlivy zevního prostředí (genotoxická činidla

a negenotoxické promotory)

EPITEL TLUSTÉHO STŘEVA (kolonu)

- ◆ kontinuálně se obnovující buněčné populace
- ◆ řada zásadních fyziologických funkcí
- ◆ dynamická rovnováha mezi přírůstkem buněk na bázi krypty (proliferace) a úbytkem (apoptóza-anoikis) na povrchu
- ◆ regulace endogenními faktory (hormones and cytokines), ale rovněž složkami diety přítomnými v lumen střeva

Přechod adenom x karcinom

Buněčné linie

fetální colon
FHC

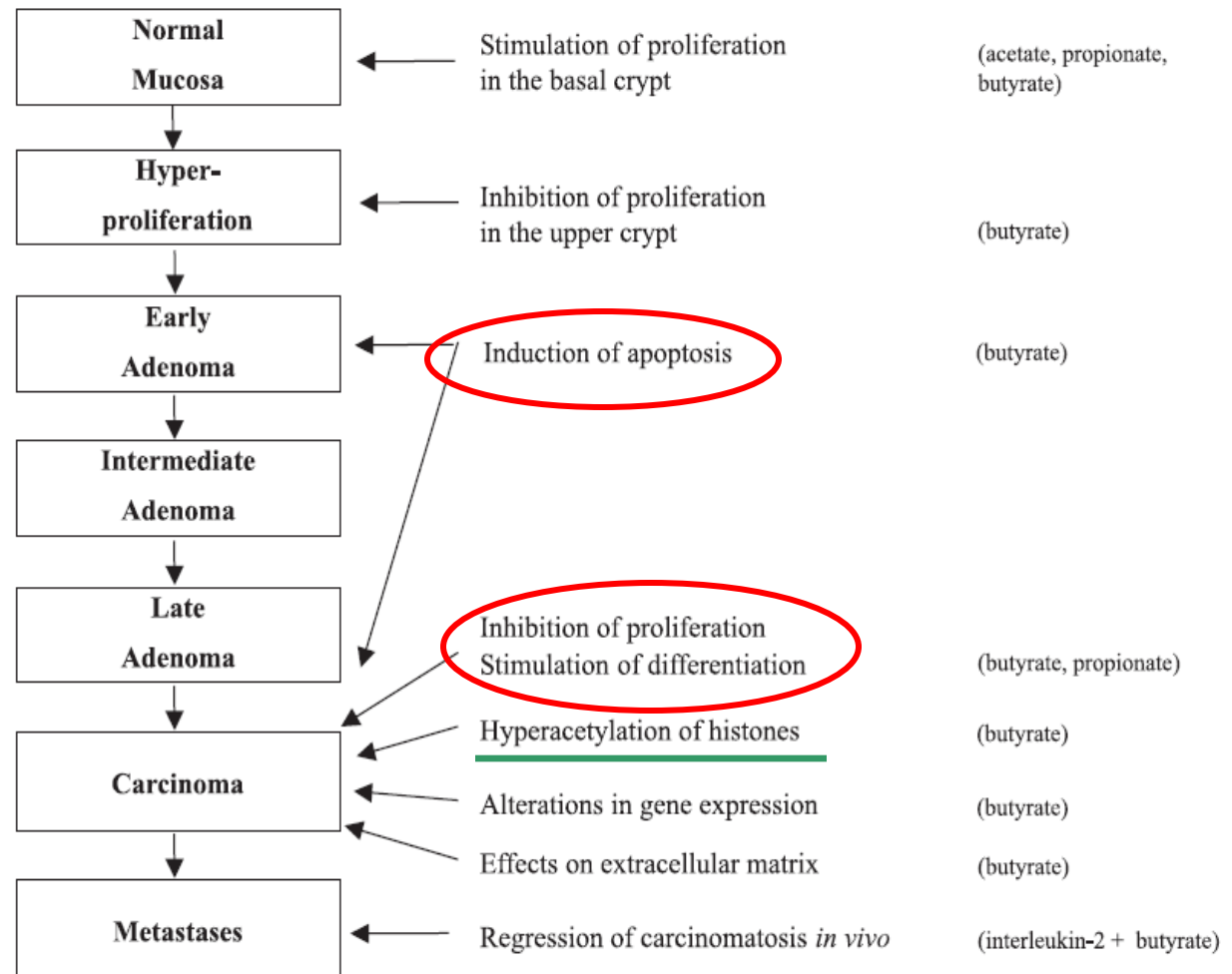
adenomy
AA/C1
RG/C2

adenocarcinomy
HT-29
HCT116

lymf.
metastáza
SW-620

**Carcinogenic
potential**

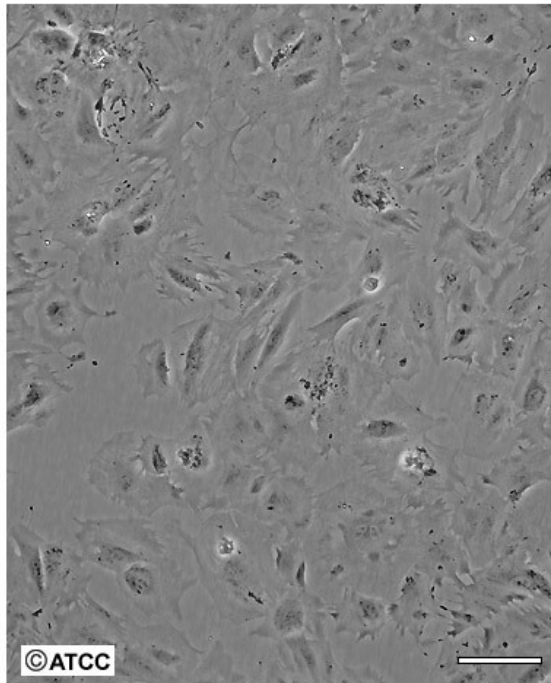
Účinky butyrátu

Linie lidských epiteliálních buněk kolonu

FHC

normální
fetální střevo

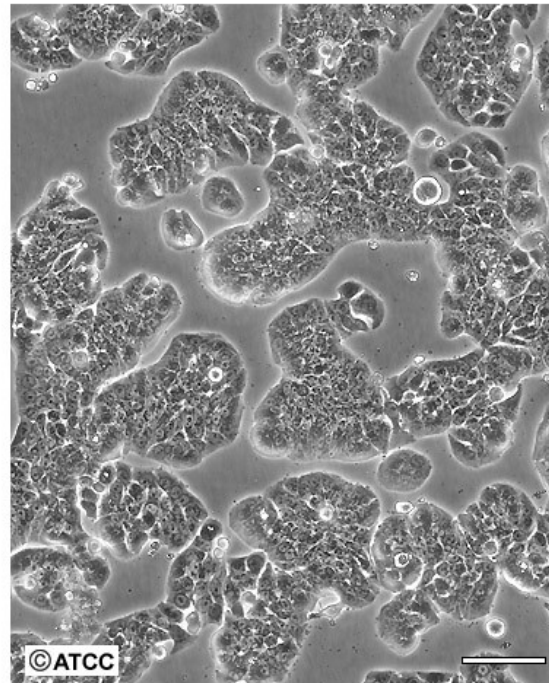

©ATCC

Scale Bar = 100µm

HT-29

diferencující
neinvazivní

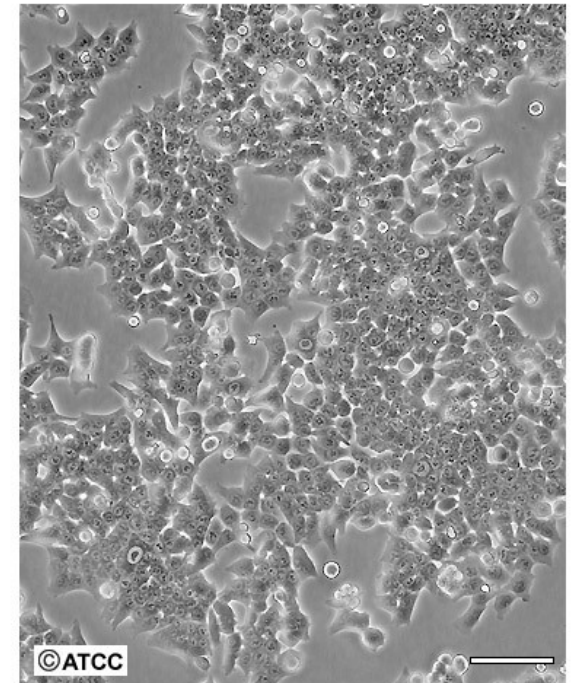
©ATCC

High Density

Scale Bar = 100µm

HCT-116

nediferencující
invazivní

©ATCC

High Density

Scale Bar = 100µm

Adenokarcinom kolonu

CaCo-2

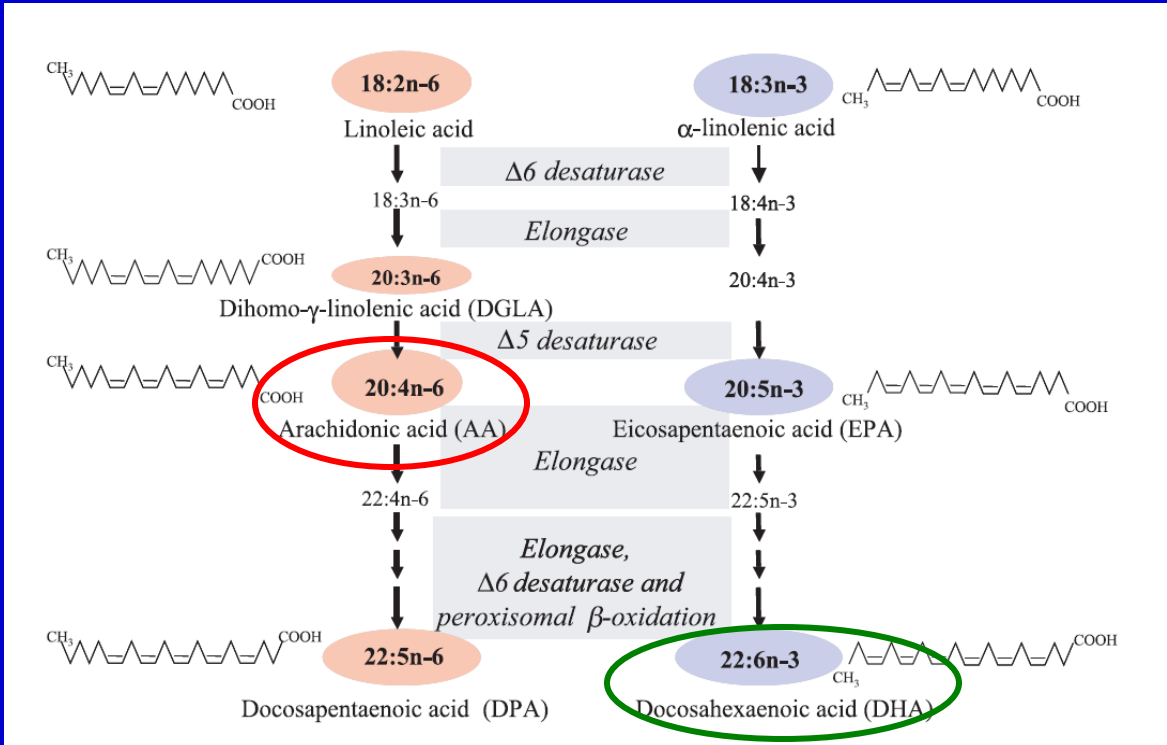
SW 620 – lymf. uzlina

Interaction of PUFAs and butyrate

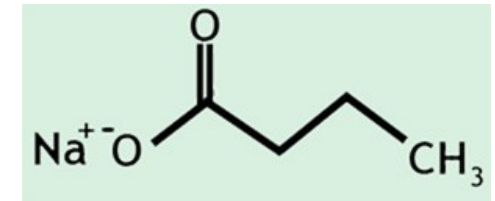
ω -6 arachidonic acid or ω -3 docosahexaenoic acid

fiber

Short-chain fatty acids

sodium butyrate

colon carcinoma cells

- decreased proliferation
- induction of differentiation
- induction of apoptosis

! Influence on colon carcinogenesis !

AA (50µM)
plant oil

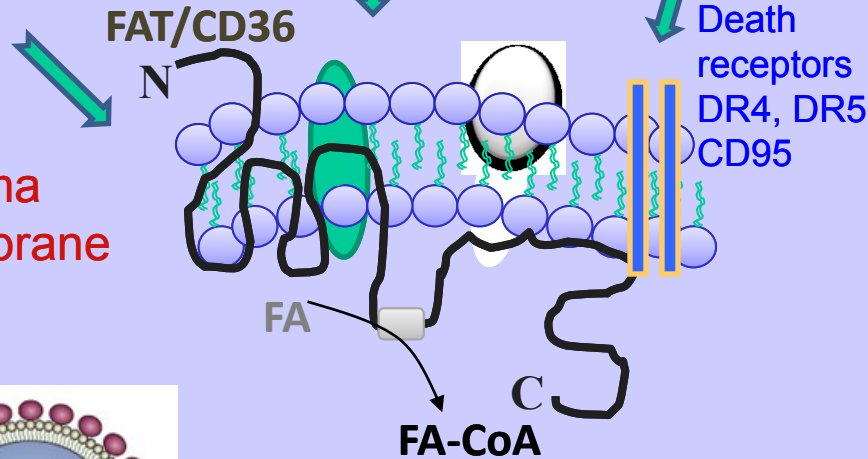
DHA
fish oil

NaBt (3mM)
fiber

Endogenous regulators
TRAIL, anti-Fas

Approaches

various levels of cell organisation

Cytoplasmic membrane

Lipid packing

flow cytometry (merocyanin 540)

Lipid analyses

Phospholipids (*LC-MS*)

FA composition (*GC-MS*)

Lipid droplets in cytoplasm

flow cytometry - Nile Red

Mitochondria

ROS – *flow cytometry (DHR-123)*

MMP – *flow cytometry (TMRE)*

Bcl-2 family (*Western blotting*)

Nucleus

PPAR

PPRE

Nucleus

Transcription factors, gene expression

Proliferation

Differentiation

Apoptosis

CYTOKINETIKA

Detekce proliferace- regulace buněčného cyklu a zapojených proteinů,

diferenciace -buněčná morfolgie, aktivita specifických enzymů, exprese specifických proteinů

apoptózy -detekce charakteristických změn na úrovni jádra, mitochondrií, membrán, cytoskeletu, exprese regulačních proteinů, štěpení specifických enzymů a substrátů

ZMĚNY LIPIDOVÉHO METABOLISMU A VLASTNOSTÍ BUNĚČNÝCH MEMBRÁN

-změny spektra MK v bun. lipidech, „lipid packing“ v membránách, akumulace triglyceridů, detekce kardiolipinu, membránový potenciál

ZMĚNY OXIDATIVNÍHO METABOLISMU

- produkce reaktivních metabolitů kyslíku (ROS) a dusíku, lipidová peroxidace, účinky antioxidantů

Využití moderních metod průtokové cytometrie, fluorescenční mikroskopie, fluorimetrie, spektroskopie, metod molekulární biologie...

The Traditional Healthy Asian Diet Pyramid

